

9.2.2010

28 §

19.1.2010 pöydälle pantu asia

LAUSUNTO ALOITTEESTA LASTEN JA NUORTEN
MIELENTERVEYSPALVELUJEN LISÄÄMISESTÄ

Terke 2009-2635

Esityslistan asia TJA/7

TJA Terveyslautakunta päätti antaa aloitteeseen seuraavan lausunnon:

"Kaupunginvaltuusto hyväksyi 4.11.2009 Helsingin lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman vuosiksi 2009–2012. Hyvinvointisuunnitelman painopisteenä on kehittää hallintokuntien rajat ylittäviä peruspalveluja ja varhaista tukea. Samalla kaupunginvaltuusto hyväksyi joukon tavoitteita, joista prosessi- ja resurssitavoitteina hyväksyttiin mm. "Lasten, nuorten ja perheiden palveluissa toteutuu hyvä yhteistyö ja johtaminen hallintokuntien kesken" ja "Lapsilla, nuorilla ja perheillä on tasa-arvoiset mahdollisuudet hyvinvointiin alueesta riippumatta."

Em. tavoitteiden toteutuminen parantaa lasten ja nuorten mielenterveyspalveluiden saatavuutta ja vaikuttavuutta lisäämällä hoidon koordinaatiota ja tehostamalla hoitoketjuja ja kehittämällä paikallisia alueyhteistyöverkostoja, joiden vastuut ja toimivalta määritellään.

Hyvinvointisuunnitelma sisältää lukuisia kärkihankkeita, jotka parantavat palvelujen saatavuutta. Näitä ovat alle 16-vuotiaita koskevan moniammatillisen yhteistyön vahvistaminen eri toimijoiden kesken kehittämällä moniammatillisia palvelukokonaisuuksia sekä johtamis- ja yhteistyörakenteita ja tehostamalla varhaista tukea koulujen yhteydessä. Oppilashuollon tarve ja riittävyys arvioidaan erillisellä tutkimushankkeella.

Toinen palvelujen saatavuutta lisäävä hanke on mielenterveyspalvelujen, lastensuojelun ja opetuksen jalkautuvan, moniammatillisen intensiivituen lisääminen. Tämä tarkoittaa mm. lasten ja nuorten mielenterveyspalvelujen järjestämistä siten, että psykiatrisen hoidon, perheneuvolan ja lasten sijaishuollon hoitovastuut määritellään ja vahvistetaan matalan kynnyksen mielenterveyspalveluita.

Suunnitelmassa mainitut vastuuvirastot huolehtivat kärkihankkeiden toteutuksesta käytettävissä olevien voimavarojen puitteissa.

9.2.2010

Hyvinvointisuunnitelman tavoitteiden toteutumisen edistämiseksi varatusta 6.1 milj. eurosta kaupunginhallitus myönsi terveyskeskukselle 1,1 miljoonaa euroa monihallintokuntaisten yhteistyöhankkeiden toteuttamiseen.. Konkreettiset, kärkihankkeisiin liittyvät tavoitteet ja toimenpiteet esitetään talousarvioehdotuksen yhteydessä.

Hyvinvointisuunnitelmassa on arvioitu nykyisten palvelujen toimivuutta. Palvelut arvioidaan yleisesti ottaen laadukkaiksi. Haasteita on erityisesti korjaavien palvelujen resursoinnissa sekä vaikeasti oireilevien lasten kokonaisvaltaisessa tuessa ja moniammatillisessa yhteistyössä.

Lasten ja nuorten mielenterveyspalveluja tuottavat terveyskeskus, sosiaalivirasto, opetusvirasto sekä HYKS. Matalan kynnyksen mielenterveyspalveluja on saatavana useilta eri tahoilta. Ensisijainen perustason mielenterveyspalvelujen tarjoaja on oman asuinalueen terveysasema sekä lastenneuvola. Terveysasemat ja neuvolat tekevät arviointia, tarjoavat hoitoa sekä ohjaavat tarvittaessa eteenpäin erityistason tutkimuksia ja hoitoa varten. Lisäksi päivähoito, oppilashuolto ja sosiaalitoimi arvioivat, tukevat ja ohjaavat tarvittaessa jatkohoitoon.

Koulu- ja opiskelijaterveydenhuolto tarjoaa matalan kynnyksen mielenterveyspalveluja koululaisille ja opiskelijoille koululääkäriin, terveydenhoitajan, koulukuraattorin sekä koulupsykologin palveluin. Terveyskeskus ja opetusvirasto valmistelevat yhteistyössä toimintamallin, jossa terveydenhoitaja tai joku muu oppilashuollon työntekijöistä on jokaisena koulupäivänä ainakin osan aikaa oppilaiden tavattavissa. Opiskeluterveydenhuollossa sekä joissakin peruskouluissa on saatavissa myös psykiatrisen sairaanhoitajan palveluja ja niitä on lisätty viime vuosina. Vuonna 2008 koulu- ja opiskelijaterveydenhuollossa oli 124 terveydenhoitajaa, 22 koululääkärinä, 7 psykiatrista sairaanhoitajaa sekä 1 psykologi. Tämän lisäksi opetusvirastossa on koulupsykologeja ja koulukuraattoreja. Opiskelevat voivat käyttää Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön palveluja. Näihin palveluihin ei tarvitse lähettää.

Perheneuvola tarjoaa lapsille, nuorille ja perheille erityistason neuvontaa, tukea ja hoitoa. Kasvatus- ja perheneuvonnasta saa apua lapsen tai nuoren kehitykseen sekä kasvatukseen ja vanhemmuuteen liittyvissä kysymyksissä. Lisäksi apua voi hakea perheen vuorovaikutukseen sekä lasta tai perhettä kohdanneisiin akuutteihin kriiseihin. Perheneuvolan ikäraja on nostettu 17 v., mikä osaltaan

9.2.2010

parantaa nuorten mahdollisuutta saada helpommin mielenterveyspalveluita. Myöskään perheneuvolaan ei tarvitse lähetettä. Perheneuvolalla on 119 vakanssia, joista talousarvion määrärahojen puitteissa on voitu ottaa käyttöön 110 vakanssia.

Nuorisoasemat ja kolmas sektori, kuten Nuorten kriisipiste, tarjoavat myös matalan kynnyksen mielenterveyspalveluja. Niiden saamisen ei tarvitse lähetettä ja Nuorten Kriisipisteelle voi tulla asiakkaaksi jopa nimettömänä.

Internetiä hyödynnetään enenevässä määrin palvelujen tarjonnassa. Verkkoterkkari on aloitettu vuonna 2009 nuorisoasiainkeskuksen organisoiman Netari.fi toiminnan yhteydessä. Verkkoterkkarissa toimii kolme terveydenhoitajaa ja palveluja saa anonyymisti ja palvelun suosio on ollut hyvä. Vuodelle 2010 on haettu ulkopuolista rahoitusta sosiaalityöntekijän, sosiaaliohjaajan ja psykiatrisen sairaanhoitajan palkkaamiseksi tiimiin ko. alojen verkkotyön kehittämistehtäviin.

Lasten ja nuorten mielenterveyspalvelujen tuottaminen uudelleen organisoitiin vuonna 2008. Tässä yhteydessä eri toimijoiden työnjakoa uudistettiin niin, että 1.1.2008 lastenpsykiatrisen erikoissairaanhoidon siirtyi HYKS:n lasten ja nuorten sairaalaan ja perheneuvolan perustehtäväksi palautui kasvatus- ja perheneuvonta. Perheneuvoloissa organisoituu uudistuksen jälkeen lasten ja nuorten hoitoon pääsy on nopeutunut.

Perheneuvolaan jonottavien asiakkaiden määrää sekä jonotusaikoja selvitetään säännöllisesti kaksi kertaa vuodessa. 1.8.-31.10. 2009 toteutetun jonoselvityksen mukaan perheneuvolan palvelujen piiriin pääsi yhteensä 438 asiakasperhettä. Näistä perheistä 415 tuli suomenkieliseen perheneuvolaan 23 ruotsinkieliseen. Vastaavana ajanjaksona vuonna 2008 palveluiden piiriin pääsi 301 asiakasperhettä. Kuukauden sisällä yhteydenotosta palvelun piiriin pääsi yli puolet suomenkielisistä asiakkaista (219 perhettä, 52.8 %) ja kolmen kuukauden sisällä 306 perhettä (73.7 %). Yli kuusi kuukautta ensimmäistä käyntiaikaa joutui odottamaan alle kymmenen prosenttia asiakkaista. Kaikki ruotsinkieliset perheet pääsivät ensimmäiselle käynnille kuukauden sisällä yhteydenotosta. Huolimatta palveluiden kysynnän kasvusta jonotilanne on siis viime vuoteen nähden kohentunut.

Erityistason psykiatrista hoitoa lapsille ja nuorille tarjoavat HYKS:n lasten- ja nuorisopsykiatrian alueelliset poliklinikat.

Postiosoite

PL 6000
00099 HELSINGIN KAUPUNKI
terveyskeskus@hel.fi

Käyntiosoite

Siltasaarekatu 13
Helsinki 53
<http://www.hel.fi/terveyskeskus>

Puhelin

+358 9 310 5015

Faksi

+358 9 310 42504

9.2.2010

Mielenterveyspalvelujen uudelleen organisoinnin yhteydessä perustetuille lastenpsykiatrisille aluepoliklinikoille perustettiin 57 uutta vakanssia. Kiireellisen avun saa lasten ja nuorten terveyskeskuspäivystyksestä sekä HYKS:n lasten ja nuorten sairaalan päivystyspoliklinikalta. Lisäksi nuoria palvelee nuorten päihdepsykiatrian poliklinikka.

Perusterveydenhuollon, erikoissairaanhoidon, sosiaalitoimen ja koulutoimen yhteistyötä ja työnjakoa suunnittelee hallintokuntarajat ylittävä lasten hyvinvointi- yhteistyöryhmä. Työnjaon selkiyttäminen ja resurssien entistä parempi kohdentaminen tulevat lisäämään oikea-aikaista ja oikealla hoidon porrastuksen tasolla hoitoon pääsyä.

Kaupunginvaltuuston edellyttämä raportti helsinkiläislasten ja nuorten psykiatristen palveluiden laadun ja saatavuuden kehityksestä tuodaan terveyslautakuntaan maaliskuussa 2010.

Terveysvaikutusten arviointi

Helsingin tarjoamat lasten ja nuorten mielenterveyspalvelut ovat varsin kattavia ja resursseja on lisätty viime vuosina tuntuvasti.

Terveyslautakunnan näkemyksen mukaan edellä mainittujen tahojen yhteistyö lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman linjausten mukaisesti luo edellytykset mielekkäille hoitokokonaisuuksille parantaen entisestään sekä hoidon koordinaatiota että saatavuutta. Terveyslautakunta pitää kuitenkin tärkeänä, että perheneuvoloiden jonotusaikoja edelleen lyhennetään. Uusien hoitopaikkojen perustaminen ei ole tarkoituksenmukaista, koska tämä olisi omiaan pirstaloimaan nykyistä palvelujärjestelmää ja hajauttamaan voimavaroja pois vaikuttavammasta toiminnasta. Sen sijaan voimavarat tulee ohjata nykyisten toimintojen kehittämiseen.

Pöytäkirjanote kaupunginhallitukselle.

Käsittely Jäsen Autti ehdotti jäsen Kuuskosken kannattamana, että lausunnon viimeisen kappaleen 3. virkkeeksi, lisätään seuraava virke: ”Terveyslautakunta pitää kuitenkin tärkeänä että perheneuvoloiden jonotusaikoja edelleen lyhennetään., mikä ehdotuksen lautakunta hyväksyi yksimielisesti.

Esittelijä **Tuomo Valokainen ja kahdeksan muuta valtuutettua** ovat 4.11.2009 tehneet seuraavan aloitteen:

”Helsingissä on lapsille ja nuorille alle 18-vuotiaille heikosti kunnallisia

9.2.2010

mielenterveyspalveluja. HYKS(jonne on pitkät jonot) ja Auroran lisäksi ei juurikaan ole paikkoja minne nuori voi hakeutua. Lisäksi terveyskeskukseen pääsy on edelleen vaikeaa. Lähetteen saanti on oman terveyskeskuslääkärin päätettävissä. Lasten ja nuorten mielenterveysongelmat eivät katso kelloa. Painotan että terveyskeskuspalvelu on rajallista, samoin koulujen terveydenhuolto. Kouluista puuttuvat lääkärit. Nuori ei osaa välttämättä hakeutua juuri oikeaan paikkaan juuri niiden puuttumisen takia. Vanhemmatkin saattavat olla avuttomia lapsen ja nuoren äkillisestä oireilusta jolloin ensi ja jatkoapu olisivat tärkeää.

Ehdotankin, että Helsingin kaupunki lisäisi kiireesti lapsille ja nuorille tarkoitettuja, helpommin saatavia mielenterveyspalveluita. Niihin olisi päästävää suoraan tai terveydenhoitajan johdolla.”

Aloitteesta on pyydetty sosiaalilautakunnan ja terveyslautakunnan lausunnot kaupunginhallitukselle 10.2.2010 mennessä.

Päätösehdotus Terveyslautakunta päättäneen antaa aloitteeseen seuraavan, esittelijän ehdotuksen mukaisen lausunnon:

”Kaupunginvaltuusto hyväksyi 4.11.2009 Helsingin lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman vuosiksi 2009–2012. Hyvinvointisuunnitelman painopisteenä on kehittää hallintokuntien rajat ylittäviä peruspalveluja ja varhaista tukea. Samalla kaupunginvaltuusto hyväksyi joukon tavoitteita, joista prosessi- ja resurssitavoitteina hyväksyttiin mm. ”Lasten, nuorten ja perheiden palveluissa toteutuu hyvä yhteistyö ja johtaminen hallintokuntien kesken” ja ”Lapsilla, nuorilla ja perheillä on tasa-arvoiset mahdollisuudet hyvinvointiin alueesta riippumatta.”

Em. tavoitteiden toteutuminen parantaa lasten ja nuorten mielenterveyspalveluiden saatavuutta ja vaikuttavuutta lisäämällä hoidon koordinaatiota ja tehostamalla hoitoketjuja ja kehittämällä paikallisia alueyhteistyöverkostoja, joiden vastuut ja toimivalta määritellään.

Hyvinvointisuunnitelma sisältää lukuisia kärkihankkeita, jotka parantavat palvelujen saatavuutta. Näitä ovat alle 16-vuotiaita koskevan moniammatillisen yhteistyön vahvistaminen eri toimijoiden kesken kehittämällä moniammatillisia palvelukokonaisuuksia sekä johtamis- ja yhteistyörakenteita ja tehostamalla varhaista tukea koulujen yhteydessä. Oppilashuollon tarve ja riittävyys arvioidaan erillisellä tutkimushankkeella.

9.2.2010

Toinen palvelujen saatavuutta lisäävä hanke on mielenterveyspalvelujen, lastensuojelun ja opetuksen jalkautuvan, moniammatillisen intensiivituen lisääminen. Tämä tarkoittaa mm. lasten ja nuorten mielenterveyspalvelujen järjestämistä siten, että psykiatrisen hoidon, perheneuvolan ja lasten sijaishuollon hoitovastuut määritellään ja vahvistetaan matalan kynnyksen mielenterveyspalveluita.

Suunnitelmassa mainitut vastuvirastot huolehtivat kärkihankkeiden toteutuksesta käytettävissä olevien voimavarojen puitteissa. Hyvinvointisuunnitelman tavoitteiden toteutumisen edistämiseksi varatusta 6.1 milj. eurosta kaupunginhallitus myönsi terveyskeskukselle 1,1 miljoonaa euroa monihallintokuntaisten yhteistyöhankkeiden toteuttamiseen.. Konkreettiset, kärkihankkeisiin liittyvät tavoitteet ja toimenpiteet esitetään talousarvioehdotuksen yhteydessä.

Hyvinvointisuunnitelmassa on arvioitu nykyisten palvelujen toimivuutta. Palvelut arvioidaan yleisesti ottaen laadukkaiksi. Haasteita on erityisesti korjaavien palvelujen resursoinnissa sekä vaikeasti oireilevien lasten kokonaisvaltaisessa tuessa ja moniammatillisessa yhteistyössä.

Lasten ja nuorten mielenterveyspalveluja tuottavat terveyskeskus, sosiaalivirasto, opetusvirasto sekä HYKS. Matalan kynnyksen mielenterveyspalveluja on saatavana useilta eri tahoilta. Ensisijainen perustason mielenterveyspalvelujen tarjoaja on oman asuinalueen terveysasema sekä lastenneuvola. Terveysasemat ja neuvolat tekevät arviointia, tarjoavat hoitoa sekä ohjaavat tarvittaessa eteenpäin erityistason tutkimuksia ja hoitoa varten. Lisäksi päivähoito, oppilashuolto ja sosiaalitoimi arvioivat, tukevat ja ohjaavat tarvittaessa jatkohoitoon.

Koulu- ja opiskelijaterveydenhuolto tarjoaa matalan kynnyksen mielenterveyspalveluja koululaisille ja opiskelijoille koululääkäriin, terveydenhoitajan, koulukuraattorin sekä koulupsykologin palveluin. Terveyskeskus ja opetusvirasto valmistelevat yhteistyössä toimintamallin, jossa terveydenhoitaja tai joku muu oppilashuollon työntekijöistä on jokaisena koulupäivänä ainakin osan aikaa oppilaiden tavattavissa. Opiskeluterveydenhuollossa sekä joissakin peruskouluissa on saatavissa myös psykiatrisen sairaanhoitajan palveluja ja niitä on lisätty viime vuosina. Vuonna 2008 koulu- ja opiskelijaterveydenhuollossa oli 124 terveydenhoitajaa, 22 koululääkärinä, 7 psykiatrista sairaanhoitajaa sekä 1 psykologi. Tämän

9.2.2010

lisäksi opetusvirastossa on koulupsykologeja ja koulukuraattoreja. opiskelevat voivat käyttää Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön palveluja. Näihin palveluihin ei tarvitse lähetettä.

Perheneuvola tarjoaa lapsille, nuorille ja perheille erityistason neuvontaa, tukea ja hoitoa. Kasvatus- ja perheneuvonnasta saa apua lapsen tai nuoren kehitykseen sekä kasvatukseen ja vanhemmuuteen liittyvissä kysymyksissä. Lisäksi apua voi hakea perheen vuorovaikutukseen sekä lasta tai perhettä kohdanneisiin akuutteihin kriiseihin. Perheneuvolan ikärajaa on nostettu 17 v., mikä osaltaan parantaa nuorten mahdollisuutta saada helpommin mielenterveyspalveluita. Myöskään perheneuvolaan ei tarvitse lähetettä. Perheneuvolalla on 119 vakanssia, joista talousarvion määrärahojen puitteissa on voitu ottaa käyttöön 110 vakanssia.

Nuorisoasemat ja kolmas sektori, kuten Nuorten kriisipiste, tarjoavat myös matalan kynnyksen mielenterveyspalveluja. Niiden saamisen ei tarvitse lähetettä ja Nuorten Kriisipisteelle voi tulla asiakkaaksi jopa nimettömänä.

Internetiä hyödynnetään enenevässä määrin palvelujen tarjonnassa. Verkkoterkkari on aloitettu vuonna 2009 nuorisoasiainkeskuksen organisoiman Netari.fi toiminnan yhteydessä. Verkkoterkkarissa toimii kolme terveydenhoitajaa ja palveluja saa anonyymisti ja palvelun suosio on ollut hyvä. Vuodelle 2010 on haettu ulkopuolista rahoitusta sosiaalityöntekijän, sosiaaliohjaajan ja psykiatrisen sairaanhoitajan palkkaamiseksi tiimiin ko. alojen verkkotyön kehittämistehtäviin.

Lasten ja nuorten mielenterveyspalvelujen tuottaminen uudelleen organisoitiin vuonna 2008. Tässä yhteydessä eri toimijoiden työnjakoa uudistettiin niin, että 1.1.2008 lastenpsykiatrinen erikoissairaanhoito siirtyi HYKS:n lasten ja nuorten sairaalaan ja perheneuvolan perustehtäväksi palautui kasvatus- ja perheneuvonta. Perheneuvoloissa organisointiuudistuksen jälkeen lasten ja nuorten hoitoon pääsy on nopeutunut.

Perheneuvolaan jonottavien asiakkaiden määrää sekä jonotusaikoja selvitetään säännöllisesti kaksi kertaa vuodessa. 1.8.-31.10. 2009 toteutetun jonoselvityksen mukaan perheneuvolan palvelujen piiriin pääsi yhteensä 438 asiakasperhettä. Näistä perheistä 415 tuli suomenkieliseen perheneuvolaan 23 ruotsinkieliseen. Vastaavana ajanjaksona vuonna 2008 palveluiden piiriin pääsi 301 asiakasperhettä. Kuukauden sisällä yhteydenotosta palvelun piiriin pääsi yli puolet

9.2.2010

suomenkielisistä asiakkaista (219 perhettä, 52.8 %) ja kolmen kuukauden sisällä 306 perhettä (73.7 %). Yli kuusi kuukautta ensimmäistä käyntiaikaa joutui odottamaan alle kymmenen prosenttia asiakkaista. Kaikki ruotsinkieliset perheet pääsivät ensimmäiselle käynnille kuukauden sisällä yhteydenotosta. Huolimatta palveluiden kysynnän kasvusta jonotilanne on siis viime vuoteen nähden kohentunut.

Erityistason psykiatrasta hoitoa lapsille ja nuorille tarjoavat HYKS:n lasten- ja nuorisopsykiatrian alueelliset poliklinikat. Mielenterveyspalvelujen uudelleen organisoinnin yhteydessä perustetuille lastenpsykiatrisille aluepoliikkinoille perustettiin 57 uutta vakanssia. Kiireellisen avun saa lasten ja nuorten terveyskeskuspäivystyksestä sekä HYKS:n lasten ja nuorten sairaalan päivystyspoliikkinalta. Lisäksi nuoria palvelee nuorten päihdepsykiatrian poliikkinikka.

Perusterveydenhuollon, erikoissairaanhoidon, sosiaalitoimen ja koulutoimen yhteistyötä ja työnjakoa suunnittelee hallintokuntarajat ylittävä lasten hyvinvointi- yhteistyöryhmä. Työnjaon selkiyttäminen ja resurssien entistä parempi kohdentaminen tulevat lisäämään oikea-aikaista ja oikealla hoidon porrastuksen tasolla hoitoon pääsyä.

Kaupunginvaltuuston edellyttämä raportti helsinkiläislasten ja nuorten psykiatristen palveluiden laadun ja saatavuuden kehityksestä tuodaan terveyslautakuntaan maaliskuussa 2010.

Terveysvaikutusten arviointi

Helsingin tarjoamat lasten ja nuorten mielenterveyspalvelut ovat varsin kattavia ja resursseja on lisätty viime vuosina tuntuvasti. Terveyslautakunnan näkemyksen mukaan edellä mainittujen tahojen yhteistyö lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman linjausten mukaisesti luo edellytykset mielekkäille hoitokokonaisuuksille parantaen entisestään sekä hoidon koordinaatiota että saatavuutta. Uusien hoitopaikkojen perustaminen ei ole tarkoituksenmukaista, koska tämä olisi omiaan pirstaloimaan nykyistä palvelujärjestelmää ja hajauttamaan voimavaroja pois vaikuttavammasta toiminnasta. Sen sijaan voimavarat tulee ohjata nykyisten toimintojen kehittämiseen.

Lisätiedot:

Pellinen Jukka, hallintoylilääkäri, puhelin 310 42305

Postiosoite

PL 6000
00099 HELSINGIN KAUPUNKI
terveyskeskus@hel.fi

Käyntiosoite

Siltasaarekatu 13
Helsinki 53
<http://www.hel.fi/terveyskeskus>

Puhelin

+358 9 310 5015

Faksi

+358 9 310 42504